

УДК 658:336.143

КЛАСТЕРНИЙ ПІДХІД ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ ПРОЕКТІВ ЯК ФАКТОР ЗБІЛЬШЕННЯ НАДХОДЖЕНЬ ДО ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Шерман Є.М. – аспірант, ХНТУ

Постановка проблеми. Реформування бюджетно-податкової системи України збіглося у часі з необхідністю розробки нової моделі міжнародної взаємодії регіонів, побудованої на принципах економічного лібералізму. Розвиток національної економіки забезпечується стабільними надходженнями до державного бюджету, що передбачає скасування невиправданого перерозподілу коштів для підтримки дотаційних регіонів, отже, загострюється проблема найбільш повної реалізації потенціалу окремих територій.

Сучасна наука трактує економічний процес не як стійку рівновагу, що автоматично встановлюється, а як виникнення і укріплення асиметричної залежності між різнобічними комбінаціями внутрішніх і зовнішніх факторів економічного зростання. З початку 80-х р.р. минулого століття актуалізований територіальний аспект економічних досліджень, що викликано поглибленням міжнародного поділу праці, зростанням ролі транснаціональних корпорацій та переходом виробничих систем промислово розвинених країн світу до п'ятого технологічного укладу. Будь-яка країна характеризується нерівномірністю розвитку окремих регіонів. Рівень розвитку територій визначається рядом економічних, політичних, історичних і соціально-культурних факторів. Саме у цьому контексті є своєчасним і актуальним дослідження впливу транснаціональних економічних проектів з урахуванням специфіки окремих регіонів України на процес утворення державного бюджету.

Стан вивчення проблеми. Процеси глобалізації, притаманні сучасному суспільству, докорінно змінили підхід до визначення ролі регіональних чинників економічного зростання. [1-4]. Чітко виокремлюються дві невід'ємні компоненти завдань регіональної політики: мобілізація ендегенних факторів розвитку та пошуки нових шляхів використання переваг міжрегіональної і міжнародної взаємодії. Особливе значення при цьому має врахування об'єктивних чинників економічного зростання на основі виявлення передумов мікроінтеграції виробничих або виробничо-фінансових систем, здатних ініціювати процес генерації, розповсюдження і реалізації інноваційних ідей (як технологічних, так і організаційних), а також ситуативне використання переваг суб'єктивного аспекту, насамперед використання сприятливого збігу політичних подій і законодавчих перетворень. На нашу думку, корисно звернути увагу на сучасні теорії досягнення національної, регіональної і місцевої конкурентоспроможності, що фундаментальними засадами впровадження кластерної моделі розвитку економічної системи. Проблеми кластеризації економічних систем розглянуто у працях численних зарубіжних і вітчизняних науковців (М. Портера, І. Левіна, Р. Нельсона, Н. Вонортаса, С. Соколенка та ін.).

Разом з тим, питання формування кластерів як форми реалізації потенціалу міжнародного співробітництва регіонів потребують конкретизації. Переважна більшість дослідників, які застосовують кластерні моделі до аналізу економічних об'єктів, вважають, що напрям дослідження схематично підпорядкований такій логіці: поповнення бюджетних надходжень досягається результативним та ефективним функціонуванням національної економіки, що, в свою чергу, забезпечується збалансованим розвитком її вертикальної (галузевої) та горизонтальної (територіальної) складової [4].

Отже, у площину вирішення проблеми поповнення державного бюджету повинні входити завдання активізації економічного розвитку окремих регіонів, у тому числі – за рахунок формування кластерів. Як зазначено у фахових літературних джерелах, кластер, або сітьова виробнича група є сукупністю близьких, географічно взаємопов'язаних компаній та взаємодіючих з ними установ, які спільно функціонують у певній сфері бізнесу [1]. Саме кластери є фундаментом інноваційної економіки. Тісні контакти взаємопов'язаних фірм у межах кластерів становлять основу для інтенсифікації інформаційних потоків і генерації інноваційних ідей. У 1990-х рр. ситуація на світових ринках значно загострилася. Зі зростанням інформації про витоки ризиків глобальної економіки значення міжнародних кластерів значно підвищується, оскільки їх формування сприяє стабілізації ділового партнерства та дозволяє накопичувати необхідну "критичну масу" соціально-економічних та організаційно-технічних перетворень в окремих секторах господарських систем.

Методика досліджень. Методологічною базою дослідження стали наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, а також специфіка роботи кожного окремого регіону відповідно до сфери діяльності. Методичною базою дослідження стали загальнонаукові економічні методи, в тому числі кластерний аналіз.

Результати досліджень. На підставі аналізу економічних досліджень та міжнародних нормативно-правових актів виявлено, що використання кластерного підходу дозволяє більш масштабно підходити до вирішення складних проблем інфраструктурного забезпечення державних кордонів. [5]

Так, використовуючи ті обставини, що сформовано Єврорегіон "Дніпро", а ТПП у Чернігівській області проголошені, як зазначалося, саме прикордонні мікрорайони, що є перспективною концентрацією зусиль України, Росії та Білорусі у напрямі розробки спільних проектів з розбудови прикордонної інфраструктури та консолідованого фінансування комплексу заходів щодо захисту державних кордонів від нелегальної міграції, контрабанди, перевозу зброї. Щодо останнього, доречно підкреслити, що нині всі міжнародні канали нелегальної міграції та контрабанди центральної та північної України проходять через територію Чернігівської області. За даними Державної прикордонної служби України, тільки за 10 місяців 2011 р. на кордонних переходах Чернігівської області затримано більше 600 осіб нелегальних мігрантів (в основному – це мешканці Азії); конфісковано контрабандних товарів більш ніж на 1 млн грн., 150 кг наркотичної сировини, 235 кг вибухівки, 20 одиниць зброї. Потрібно враховувати, що кордони суверенних держав виконують бар'єрні, контактні, розподільчі і контрольні функції. Отже, основна мета взаємодії прикордонних регіонів у сфері формування прикордонної інфраструктури –

сприяння найбільш повній реалізації означених функцій. Однією з пріоритетних сфер утворення кластерів на основі реалізації транснаціональних проектів у межах Єврорегіону "Дніпро" є транспортна система Чернігівської, Брянської та Гомельської областей, з урахуванням її включення до мережі міжнародних транспортних коридорів.

За рішеннями Другої та Третьої пан-європейських конференцій, територію України перетинають 4 із 9 транспортних магістралей європейського значення. У зв'язку з необхідністю виконання рішень зазначених конференцій, прикордонні регіони знаходяться в зоні особливої уваги держави. Державна інвестиційна політика на прикордонних територіях повинна бути спрямована

на комплексний розвиток об'єктів, що обслуговують товарні, інформаційно-фінансові та пасажирські потоки міжнародних транспортних коридорів.

Зважаючи на важливість питань обладнання кордонів, на урядовому рівні затверджена Програма розвитку національної транспортної мережі. Проте нині північні кордонні переходи України знаходяться у значно гіршому матеріально-технічному стані, ніж західні. Це пов'язано, насамперед, з часовим періодом існування кордонів, інфраструктура яких почала створюватися тільки з 1993 р. на тлі загальної економічної кризи, що обумовлює критичну нестачу коштів на її формування. Для порівняння, на західних кордонах України нині реалізуються проекти створення автопортів та інтерпортів "Чоп", "Ковель", "Яготин", які відповідають європейським вимогам. Такі проекти містять нову схему митного оформлення вантажів, за якою на кордонну смугу виходять транспортні засоби з "митним очищенням", що скорочує час контролю та збільшує пропускну спроможність переходів. У той же час, на північних кордонах, зокрема в Чернігівській області, лише вирішено питання про будівництво опалювальних приміщень для митних служб. Кордонні переходи регіону обслуговують значну частину зовнішніх товаропотоків держави, оскільки вагомими торговельними партнерами України залишаються Росія та Білорусь. Формування Єврорегіону "Дніпро" дозволяє організаційно здійснювати спільні дії прикордонних областей у сфері реалізації транснаціональних проектів із широким залученням коштів ЄС. Так, доцільною є робота над проектом створення на межі Чернігівської і Гомельської областей транспортно-складського центру європейського зразка "Інтерпорт Нові Ярило вічі". Сам термін "інтерпорт" вказує на належність певного центру до міжнародної транспортної системи. З погляду кластерного підходу, реалізація проекту "Інтерпорт Нові Ярило вічі" повинна позитивно вплинути на економічний розвиток суміжних держав у цілому, оскільки дозволить використати високий коефіцієнт транзитності їх територій та забезпечити підвищення якості національних транспортних комунікацій.

Висновки. Враховуючи, що зв'язок між рівнем розвитку економіки і транспортно-комунікаційної структури носить синхронний характер, а модернізація транспортної системи є спільною проблемою для сусідніх країн, успішна реалізація транснаціональних проектів у цій сфері є важливою не тільки для господарства прикордонних регіонів, але й національних економік України, Росії і Білорусі.

Отже, сутність застосування кластерного підходу до реалізації транснаціональних проектів полягає у врахуванні впливу ситуативних комбінацій факторів зовнішнього середовища на вирішення внутрішніх проблем окремих

регіонів. Формування кластерів у межах транскордонних регіональних утворень надає особливого динамізму розвитку національної економіки в цілому за рахунок локалізованого використання переваг міжнародного поділу праці та консолідації науково-технічних потенціалів прикордонних областей у напрямках вирішення спільних завдань соціально-економічного розвитку, що, в свою чергу, забезпечує збільшення бюджетних надходжень країн-учасниць.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Michael E. Porter. *The Competitive Advantage of national*, Macmillan Press Ltd. – london, 1990. – P. 398.
2. Соколенко С.И. *Производственные системы: Сети. Альянсы. Партнёрство. Кластеры: Укр. контекст.* – К.: Логос, 2002. – 645 с.
3. Вдович П. Як і для кого запроваджували пільги // *Контракти.* – № 16. – 2003. – С. 6.
4. Гонта О.І. Гетеродоксія теорії "нової економіки": синергетика та неоінституціоналізм // *Вісник Тернопільської академії народного господарства.* – Вип. 5–1. – 2003. – С. 97–101.
5. Гонта О.І. Методологічні підходи до процесів транснаціоналізації економіки прикордонного регіону // *Вісник соціально-економічних досліджень: Зб. наук. праць Одеського державний економічного ун-ту.* – Одеса: ОДНЕУ, 2002. – № 13. – С. 413–418.